

עץ הדובדבן השבור / ג'סי סטיוארט

מתוך: "מראות", מדריך למורה התשנ"ו, עמ' 261-264

במרכז הסיפור עימות בין שני אנשים, בין אב ומורה, המייצגים שני עולמות שונים. האב, כפרי עני וחסר השכלה, הוא נציגו של עולם בית ההורים. המורה, איש חינוך מודרני, מייצג את עולם בית הספר, את הקדמה ואת הנאורות. בתווך ניצב גיבור הסיפור, הבן דייב, החושש מן העימות הצפוי ומתוצאותיו, שכן האב עומד להופיע בבית הספר כתגובה על עונש שדייב קיבל. נפשו של הנער חצויה בין שני העולמות: בין נאמנות וצייתנות לאב לבין הערכה וכבוד למורה, שאליו הוא נמשך ועמו הוא מזדהה. עד לאותה שעה ראה את עולם הבית כנחות לעומת עולם בית הספר, אך תפקד כראוי בכל אחד מן העולמות בנפרד. כאשר עומד האב להופיע בבית הספר, מתמלא דייב חרדה. הוא בוש בנוקשותו של אביו ובשמרנותו וגם חרד לשמור על כבודו. הוא חושש, כי בעת המפגש הצפוי עלול אביו לפגוע במורה, ואילו הוא עצמו, תדמיתו תיפגע בעיני מורהו.

במהלך הסיפור נחשפות דמויותיהן של האב ושל המורה במלוא מורכבותן, על תכונותיהן האנושיות, כדמויות בעלות ייחוד. המפגש בין האב והמורה מגלה את הפן המשותף לשניהם: היותם אנשים בעלי ערכים ועקרונות, שהדאגה הכנה לחינוכו של הנער מנחה אותם. להפתעתו של הנער ובניגוד לחששותיו נוצרת בעת המפגש הבנה בין השניים, והפגישה מסתיימת בהשלמה ובפיוס בין שני העולמות שהם מייצגים. פיוס זה מאיר את האב באור חדש בעיני הבן וגורם לשינוי ביחסו אליו. הערכתו של הבן כלפי אביו גוברת, והוא מסוגל להכיר בקיומם יחד של שני העולמות בחייו.

לפנינו סיפור ריאליסטי, המסופר בגוף ראשון מנקודת ראותו של גיבור הסיפור דייב. דרך סיפר זו חושפת את עולמו הפנימי של דייב ומאפשרת לקוראים לחוש אמפתיה כלפיו. בפתיחת הסיפור בולט הניגוד בין האב והמורה ומודגשת עליונותו של המורה. בסיום הסיפור מוסיפים הניגודים בין השניים להתקיים, אך נמצאת הדרך לגשר עליהם. האב מתגלה כאדם יותר אנושי ולבבי, המסוגל להבין את זולתו, ואילו המורה מתגלה כמי שמסוגל להתקרב אל האב ולמצוא שפה משותפת עמו. הקונפליקט של דייב נפתר, והוא חש רווחה, עתה הוא מסוגל להכיר בקיומם של שני העולמות שבחייו ולחיות בשלום בשניהם.

שאלות לעיון ולדיון

עולם הבית

1. דייב מספר למורה על אביו את הדברים הבאים :
 - "אבא ילקני בין כך ובין כך, כשאשוב הביתה באיחור של שעתיים."
 - "אינך מכיר את אבי, אדוני הפרופסור."
 - "אבא הוא אדם מן הדור הישן, ולעולם לא יבין את עניין עץ הדובדבנים על בוריו."
- א. איך מצטיירת דמותו של האב מתוך דברי דייב?
 - ב. מה אפשר ללמוד מתיאור זה על יחסו של דייב לאביו?
2. דייב חשב, שאין שום סיכוי שאביו יגלה הבנה בקשר לעץ הדובדבן או בקשר לכל מה שהתרחש בין כותלי בית הספר. מדוע דייב חשב כך והאם צדק בסברתו זו? הסבירו.

עולם בית הספר

1. איך הרגיש דייב בדרך כלל בבית הספר?
2. מהו העונש שהטיל המורה על דייב ועל חבריו? מה דעתכם על עונש כזה?
3. המורה לא היה מוכן לוותר על העונש או לשנותו על אף דבריו של דייב. מדוע נהג המורה בדרך זו?
4. מה היה יחסו של דייב אל המורה? הוכיחו דבריכם.

המפגש בין שני העולמות

1. מהו הדבר שגרם לאב לצאת לבית הספר להתעמת עם המורה? האם האב בא על סיפוקו בנקודה זו? הסבירו.
2. מצאו בסיפור משפטים המעידים על השוני בין האב לבין המורה בתפיסתם את הדברים הבאים :
 - א. שיטת הלימוד ; ב. החטא (שבירת העץ) ; ג. העונש.
3. המפגש בין האב והמורה מחולל מפנה ביחסו של האב אל המורה ואל בית הספר. תארו בשלבים את ההתרחשויות במפגש בין המורה והאב ונסו למצוא את נקודת המפנה.

נקודת מפנה - נקודה שבה העלילה משנה את כיוונה במידה רבה. המפנה מפתיע בדרך כלל את הקוראים. לעתים המספר מכין את הקוראים לקראת המפנה בשלבים ובאופן אטי או רומז על בואו, ואז המפנה צפוי יותר.

4. דייב חשש מביקורו של אביו בבית הספר, אך חששותיו לא התאמתו.
- א. מה הביא ליצירת שפה משותפת וכבוד הדדי בין המורה ובין האב?
- ב. אילו תכונות התגלו אצל האב בעת השיחה עם המורה?
- ג. מה הפתיע את דייב?
- ד. איך אפשר להבין את העובדה, שדייב טעה כל כך בשיפוטו את אביו?
- ה. מה אפשר ללמוד מכך על יחסים בין בני אדם בכלל ובין אבות ובנים בפרט?

סיום הסיפור

1. איך מסתיים הסיפור שלפנינו: בסיום פתוח¹ או בסיום סגור²?
2. א. האם קרה לכם פעם, שדמותו של אדם קרוב ומוכר היטב התגלתה לפתע באור חדש ומפתיע? אם כן, ספרו על כך.
- ב. האם נתקלתם בתופעה כזו בספרות או בקולנוע? פרטו.
3. אילו הייתם בני כיתתו של דייב, מה הייתם מספרים בבית על ביקורו של האב?

¹ **סיום פתוח**: סיום שאינו מוסר לקורא על גורלן של הדמויות ואינו פותר את כל הבעיות שעלו במהלך היצירה.

² **סיום סגור**: סיום הנותן מענה ופתרון לכל הבעיות והסיבוכים שעלו במהלך הסיפור (עפ"י י' אבן, **מילון מונחי הסיפורת**)

דמות המספר

1. המספר בסיפורנו הוא מספר-גיבור.¹ איזה תפקיד יש לו בסיפור?
2. מה תורמת לסיפור העובדה, שהוא נמסר דרך עיניו של נער מתבגר?
3. נסו לכתוב את סיפור העלילה או חלק ממנו מנקודת מבטו של מבוגר.

הכותרת

1. סיפורנו נקרא בשם "עץ הדובדבן השבור".
מה מבליטה כותרת זו?
2. עץ הדובדבן נשבר. מה עוד "נשבר" בסיפורנו? פרטו.

הסיפור והתמונה

1. התבוננו בציורו של יוסל ברגנר "עץ הדעת":
 - א. מה מייחד את העץ המופיע בה?
 - ב. הצייר יוסל ברגנר קרא לתמונתו "עץ הדעת". בכותרת זו הוא מרמז לסיפור גן עדן (בראשית ג).
קראו את הסיפור המקראי ובדקו את מידת התאמתו של הציור לתיאור העץ שם.
בתשובתכם התייחסו הן לצורתו של העץ והן לכותרת התמונה.
 - ג. מה נרמז בעובדה שגזע עץ הדעת בתמונה מופיע קטוע?
 - ד. פרות העץ שבציור דומים לפני ינשוף. הינשוף מסמל את האלה אתנה, שהיא אלת הדעת והחכמה.
איזה קשר יוצר הסבר זה בין העץ לבין הסיפור?

¹ מספר גיבור: מספר-עד, שהוא גם הגיבור הראשי בסיפור, המספר על עצמו, על אירועים בהם השתתף או אירועים שנמסרו לו עליהם.

מושגים המשולבים בהוראת הסיפור

גיבור	סיום פתוח
נקודת ראות	עולם ערכים
מספר גיבור	עימות בין שני עולמות
מפנה	מודרניות וקדמה מול שמרנות
סיום סגור	